

ATASÖZÜ VE DEYİMLERDE KADIN VE KADININ SOSYO- PSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİ

*Zekerya BATUR**

ÖZET

Atasözü ve deyimler, bir toplumun sosyal yapısına ışık tutan birer veri kaynağı olarak görülmektedir. Bu veri kaynakları sosyal ilişkileri, günlük yaşamı ve kültürel yapıyı gözler önüne sermektedir. Toplumun geçmişten günümüze bireyin tutum ve davranışlarına ilişkin bakışını anlamak için atasözü ve deyimlerin önemli bir yer tuttuğu düşünülmektedir.

Bu çalışma genel tarama modelinde yapılmıştır. Çalışmada atasözleri ve deyimler taranarak kadın kavramının geçtiği sözler tespit edilmiştir. Daha sonra kadının kalıp sözlerdeki anlamı ve görevi sözlerden hareketle incelenmiştir. Sonuçta kalıplaşmış sözlerde kadın, bazen sadakatin bazen karşılıksız sevginin bazen düşmanlığın bazen de kin ve nefretin kaynağı olarak gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atasözü, Deyim, Kadın

WOMEN AND THE SOCIO- PYSCHOLOGIC CHARACTERISTICS OF WOMAN IN IDIOMS AND PROVERB

ABSTRACT

Proverbs and idioms are seen as a data source shedding light on a society's social structure. These data sources reveal social relations, daily life and the cultural context. Proverbs and idioms are thought to hold an important place to understand the society's views towards individual's attitude and behavior from the past to present.

This study made by general scanning model. Proverbs and idioms were scanned and words, which included women, identified. After that, meaning and mission of woman in bloc words analyzed. In conclusion, women showed sometimes source of fidelity, sometimes dishonored affection, sometimes hostility and sometimes antagonism and repulsion in bloc words.

Key Words: Proverb, Idiom, Woman

Giriş

İnsanlık, tarih boyunca sürekli olumlu ya da olumsuz birtakım olaylar yaşamıştır. Bu yaşanmışlık değişim için ya itici bir güç olmuş ya da o toplumu yok oluşa sürüklemiştir. Buna bağlı olarak insanların yerleşimi, değerleri ve inançları da değişmeye başlamıştır (Kıray 1999, 312; Bozkurt 2006, 331; Chinoy 1967, 490). Bunları tarihi belgeler, mezar taşları, mimari yapılar gibi birçok maddi kaynakta görmek mümkündür. Ayrıca geçmişte yaşanan şeylerin görünmesini sağlayan ve geçmişe ışık tutan bir başka kaynak da ataların söylediği sözlerdir. Bu sözlerde de geçmiş görmek mümkündür. Bunlar atasözleri ve deyimlerdir. Bu sözler de tıpkı mimari yapılar gibi yapıldığı ve söylendiği dönem hakkında bilgi ve ipuçları vermektedir. Atasözleri ve deyimler uzun yaşantılar sonucu oluşmuş, genelleme özelliği olan derin ve anlamlı sözlerdir (Aksan 2003, 36; Aksoy 1989, 37; Köklügiller 1983, 3; Özdemir 2001, 5; Çil ve Çelebi 2000, 625; Pala 2005, 1; Aksan 1998, 38). Sözlerin, uzun yaşantı sonucu oluşmuş olması toplumun yaşam şekli ve zihin dünyasının analiz edilmesinde de önemli birer veri kaynağı oluşturduğu kuşkusuzdur. Bu sözlerde yaşamın her alanıyla ilgili söylenmiş sözleri bulmak mümkündür (Brook 1981, 16). Bu bağlamda ataların sözünde yaşanmışlıkların izini sürmek oldukça

* Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü. El-mek: zekeryabatur9@gmail.com

kolaydır. Kalıplaşmış sözlerin içinde savaştan barışa, sevgiden nefrete, komiklikten trajik olaylara, cehaletten bilgeliğe, iyilikten kötülüğe, yalandan doğruya, küçükten büyüğe, erkekten kadına yönelik söylenmiş onlarca söz bulunmaktadır.

Bu çalışmada kalıplaşmış sözlerde, sözlerin söylendiği dönemde kadının nasıl algılandığı ve nasıl algılatılmaya çalışıldığı betimlenmeye çalışılmıştır. Kalıplaşmış sözlerde kadının bazen dikkat edilmesi gereken biri bazen acizliğin sembolü bazen de yaşamı anlamlandıran kutsal bir varlık olduğu vurgusunun yapıldığı görülmüştür. Atasözleri ve deyimlerde kadının nasıl algılanması gerektiği konusunda kalıp fikirler ya da öneriler öne sürülmektedir. Sözlerin içeriğinde vurgulanan nokta son derece dikkat çekicidir. Çünkü kimi atasözü ve deyimde kadın, hile ve güvensizliğin sembolü, kimisinde kötülüğün kaynağı kimisinde de sadakat ve sevginin sembolü olmuştur. Kalıplaşmış sözler bir toplumun hafızasının önemli bir bölümünü oluşturan söz varlıklarıdır; çünkü atasözleri, bir toplumun değer yargıları hakkında önemli ipuçları veren kültür hazineleridir. Bu hazinede toplumun yaşadığı sıkıntılar, doğal afetler, komşuluk ilişkileri, anne babaya saygı, çocuk eğitimi... Kısaca yaşamı ilgilendiren ne varsa atasözlerinde bulmak mümkün olup bireyi şaşırtacak düzeyde öykü içermektedirler (Marilyn, Melisa and Dixon 2000, 98). Atasözleri birer deneyim küpüdür. Bu küp bazen bal kadar tatlı, bazen de zehir kadar acı sözler içerir. Bu anlamda atasözleri ve deyimler içeriği ve verdiği mesajlar gereği bilgelik ve öngörü özelliği taşımaktadırlar (Yörük ve Yörük, 1996, 5).

Atasözleri ve deyimleri dinleyen ya da okuyan biri atasözünü kendi düşüncesine uyup uymama konusunda değerlendirme şansı bulmaktadır. Birey sözü kendisine yakın bulduğu zaman kendisinin ne kadar haklı olduğunu, sözün kendisine zıt olduğunu gördüğünde ise bir daha düşünmesi gerektiği konusunda otokontrol uygulamak zorunda kaldığını düşünmektedir. Birey psikolojik olarak kendini bu yargılara göre değerlendirmektedir. Bireyin düşünce sistemi eskiden var olan fakat günümüzde de etkisini sürdüren atasözleri ve deyimlerin verdiği mesajları çözümlenmekle uğraşmaktadır. Burada asıl dikkat çeken nokta şudur ki zihnin ya da düşüncenin kalıplaşmış sözlerden etkilendiği noktasıdır. Her birey yaşadığı toplumun var olan söz dağarcığından beslenmektedir. Yani, atasözlerini anlamak, aslında toplumu anlamakla eşdeğerdir. Toplumu anlamak ise kültürü anlamak demektir (Egede 2007, 607; Friedman 2006, 353; Lovelace and Wheeler 2005, 306; Holley and Taylor 2008, 259). Bunun sonucu olarak düşünce de bu kalıplaşmış sözlerden mutlaka etkilenmektedir. Bu durum atasözünün olumlu ya da olumsuz yönüyle ilgili değildir. Daha çok atasözünün, bireyde olmayan bir deneyimi, bireye dikte ettirme özelliğinin olmasıdır. Bu dikte ettirme noktası, bireyi şu sonuca götürebilmektedir. Bir konuyla ilgili herhangi bir şey yaşanmasına gerek yoktur. Atasözü ve deyimler boşa söylenmemiş, bunların söylenmesinde bir amaç vardır, bu sözlerden yola çıkılarak genellemelere ulaşılması beklenmektedir. Bu tür genellemeler sosyolojik ve psikolojik açıdan bazı sorunlar doğurmaktadır. Birey toplumun genel kanılarını burada görebilme olanağı bulmaktadır. Buna göre birey, zihin dünyasını şekillendirmekte, çeşitli yargılara varabilmektedir. Bireyde oluşan bu önyargı, bireyin düşünce sisteminde kalıcı bir iz bırakabilmektedir. Bu izin, davranış haline gelmesi sağlanmakta ve bu zemini hazırlayan ise toplum olmaktadır.

Toplum, her zaman genel kabulleri ön planda tutmaktadır. Geleneksel temayüller, toplumun doğru-yanlış, iyi-kötü ve güzel-çirkin ikilemlerini şekillendirmektedir. Toplumun kabulleri, özele indirildiğinde bireyin kabulleri durumuna gelmeye başlamaktadır. Bu kabullerin içselleştirilmesinde etkili olan ise kalıplaşmış sözlerdir. Bireyin üzerindeki sosyolojik baskı, bireyin düşünme biçimini de bu bağlamda etkilemektedir (Cüceloğlu 1996, 532). Bireyin çevresine bakışı ve çevreyi algılayışında sosyolojik olgu ve olayların bu anlamda payı mutlaka vardır (Kağıtçıbaşı, 1988; Aykut ve Öztürk, 1989; Henry, Schoeny, Deptula and Slavick, 2007; Halley and Taylor, 2009). Bireyin kendini ve çevresini nasıl algılaması gerektiği bu yolla örtük bir şekilde aktarılmaya çalışılmaktadır. Sözlerde bireye kadını nasıl algılaması gerektiği konusunda bakış açıları sunulmaktadır. Sunulan bu bakışlar, zamanla bireyin kendi düşünceleri ve yargıları haline gelmeye başlamaktadır. Bu durum bireyin dil ve düşünce yapısını doğrudan etkilemektedir.

Atasözleri ve deyimler, hem dilin hem de kültürün en önemli yapıtaşlarından; çünkü bu sözler bireyin, düşünce biçimini kalıplara sokan, olay ve olgulara karşı düşünme refleksini geliştiren hazır zihin haplarıdır. Birey, anadiliyle ilgili incelikleri bu sözlerde bulmakta ve zihin dünyası buna göre

Turkish Studies

şekillendirmektedir. Bunun sonucu olarak anadili eğitimi de bu sözlerin kullanımıyla daha kolay gerçekleşebilmektedir. Bireyin, yaşama ilişkin algı ve değerlendirme becerilerinin kazandırılmasında bu sözlerin büyük katkısı olmaktadır. Birey düşünmeye başladığında kalıp sözlerin çizdiği çerçeveye göre, olay ve olguları algılamaya çalışmaktadır. Kalıplaşmış sözler, bir şeyin nasıl algılanması gerektiği konusunda bireyi yönlendirmektedir. Bireyin bu görüşe katılıp katılmaması her ne kadar serbest bırakıldıysa da aslında örtük sosyal baskı, bireyin o yönde düşünmesi gerektiğini sezdirmektedir. Bu nedenle her milletin kendine özgü bir düşünce tarzı bulunmakta ve düşünce, sosyal eğilim ve tutumların ışığında şekillenmektedir.

Bireyi, yaşamı boyunca birçok şey etkilemektedir: yaşanılan çevre, okul, aile yapısı ve arkadaşlıklar (Brown and together 2009, 387; Zhang 2008, 345). Bu faktörler gizliden gizliye bireyin yaşama bakış açısını da şekillendirmede etkili olan faktörler olarak görülmektedir. Bireyin bir olay ya da düşünceyi değerlendirme yaklaşımı, öğretildiği ya da algılatıldığı düşünce şemalarıyla olmaktadır. Bu düşünce şemaları ya sistemli bir eğitimle ya da sözlü ifadelerle dilden dile aktarılmaktadır. Kalıplaşmış sözler bu anlamda düşünce şemalarını en çok etkileyen faktörler arasındadır. Bireyin kalıplaşmış sözlerden etkilenerek hareket etmesi büyük zararlar verebilir; çünkü sözlerde hem olumlu hem de olumsuz hükümler bulunmaktadır. Bireyin, kadınlarla ilgili duyduğu şu söz onu oldukça etkileyecektir: “*Kadın erkeğin şeytanıdır.*” Eğer birey bu söze eleştirel bakmazsa tüm kadınları kötü diye sınıflandırır ve birer potansiyel suçlu olarak görme olasılığı yüksek olacaktır. Bir başka sözde “*Kazanırsan dost kazan, düşmanı anan da doğurur.*” denmektedir. Bu söze göre ise kadın kötülüklerin kaynağı olarak algılanabilir. Bu bağlamda kalıplaşmış sözleri değerlendirirken sözlere eleştirel bakılmalıdır.

Bu bağlamda kadın kavramının geçtiği dikkat çekici atasözleri ve deyimler çeşitli başlıklarda verilerek kadın kavramının kalıplaşmış sözlerde yüklendiği anlamlar ve algılatılmaya çalışılan yönü tespit edilmeye çalışıldı. Bunun için Ömer Asım Aksoy (1998), İsmail Parlatur (2008) ve İskender Pala'nın (1992) yaptıkları derlemeler (Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü) taranarak, kadın kavramıyla ilgili birbirini tekrarlayan sözler hariç, kalıplaşmış sözler çalışmaya dâhil edildi. Sözlerden hareketle aşağıdaki başlıklar oluşturuldu.

1.Kadının Olumsuz Yönlerinin Olduğunu Belirten Sözler

Kadınlar, birçok ülkenin atasözlerinde genelde erkeğe göre arka planda kalmış ve olumsuz yönleriyle verilmeye çalışılmıştır (Forti 2007, 93). Kadının bu yönü annelik açısından olumsuz bir nokta olarak değerlendirilmekte, annenin olumsuz duygular taşıması ailede başta çocuk olmak üzere çevredeki bireyleri de etkilediği bilinmektedir (Badinter 1992, 25; Yavuzer 2007, 36).

Kimi atasözü ve deyimde kadın, kötülüklerin kaynağı ve uzak durulması gereken bir varlık olarak tasvir edilmekte; kadının kurnazlık yaptığı, yaptığı bu kurnazlıklarla da erkekleri yendiği belirtilmektedir.

Örnekler:

1.1. Atasözleri

Keseye kadın eli girerse, bereketi gider: Kadın gereksiz harcamalar yaparak birikim yapamaz.

Kadın erkeğin şeytanıdır: Erkekleri kadınlar yoldan çıkarır.

Avrat malı, kapı mandalı: Erkek karısının malından yararlanmayı düşünürse, karısı tarafından sürekli başına kakılır.

Kadının fendi erkeği yendi: Kadınlar kurnazlıkta erkeklerden üstündürler. Hileli oyunlarla erkekleri yenerler.

Kadının(cahilin) sofusu şeytanın maskarası: Cahil kadınla şeytan alay eder. Böyle kadınlar evlerini ihmal ederler. Biçimsel ibadetleri yüzünden gerçek ibadetlerini yapamazlar.

Kadının yüklediği yük şuraya varmaz: Kadın iş yapmada başarısızdır ve bu iş uzun süreli olmaz.

Analık fenalık(kara yamalık): Üvey ana fenalık sembolüdür.

Kadının saçı uzun, aklı kısadır: Kadın, mantıklı davranmaz, doğru düşünmeden yoksundur.

Atı atasıyla, katurı anasıyla: İyi kişi temiz soyuyla, kötü kişi aşağılık yönü ile anılır.

Kazanırsan dost kazan, düşmanı anan da doğurur: Dost kazanmak zor, fakat annen bile bir kardeş doğurarak düşman yapabilir.

Avratla oğlana sırrını deme: Kadın güvenilmez olduğundan sır verilmemelidir.

Turkish Studies

Gökyüzünde düğün var deseler, kadınlar merdiven kurmağa kalkar: Kadınlar düğüne, eğlenceye can atarlar. Bu uğurda katlanamayacakları fedakârlık yoktur.

Alma delinin kızını soya çeker: Soyu kötü olan biriyle evlenmek doğacak çocukları da olumsuz olarak etkiler.

1.2. Deyimler

Kadınlar hamamına dönmek: Herkesin birden konuştuğu çok gürültülü ortam durumuna gelmek.

Anan yahşi baban yahşi: İstedikini yaptırmak için yaptıracığı kişiyi pohpohlamak.

Anasının gözü: Çok kurnaz, hileci olmak.

Anasının ipini satmış: Kendisinden her türlü kötü iş beklenen olmak.

2. Kadının Anne Kimliğinin Kişilik Üzerindeki Etkileri

Bazı atasözlerinde kadının anne olarak ailenin ya da bir işin en önemli yapı taşı olduğunu, onun karşılıksız sevginin sembolü ve özellikle de çocuk eğitiminde, çocuğun kişiliğinin oluşmasında son derece etkin bir rolü olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda annelik toplumda saygınlığı olan bir statü olarak değerlendirilmektedir (Adler 2000, 12; Gençtan 2004, 30; Demirtaş 2001, 18).

Örnekler:

2.1. Atasözleri

Anadan olur daya, hamurdan olur maya: Hiçbir bakıcı annenin yerini tutamaz. Hamurun mayası yine kendisindedir. Demek ki bir işi kusursuz yapabilmek için özüne uygun en iyi araç kullanılmalıdır.

Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz: İnsanlar arasında anamız kadar bize candan bağlı dost yoktur. Nasıl ki şehir içinde de Bağdat'ın eşi yoktur.

2.2. Deyim

Analı kuzu, kınalı kuzu: Annesi sağ olan çocuk bakımlı, giyimli, temiz, süslüdür.

Ana ile kız, helva ile koz: Koz helvasının içindeki cevizle helvayı ayırmak nasıl olanaksızsa, ana ile kızı da birbirinden ayırmak olanaksızdır.

Evi ev eden kadındır: Evle ilgilenen ve çekip çeviren kadındır.

Ananın bahtı kızına: Bir annenin evliliğinde yaşadığı mutluluk ve mutsuzluk kızına da tesir etmektedir.

Annenin bastığı yavru incinmez: Annenin acı sözü yavruya ağır gelmez.

Ağlarsa anam ağlar, başkası yalan ağlar: İnsanın derdini yürekten paylaşan ve hiçbir menfaat beklemeyen annesidir.

3. Kadının Genel Özelliklerini Betimleyen Sözler

Bazı atasözlerinde kadınların yetenekli olduğu ve bu yetenekleriyle iyi şeyler yaptıkları ya da yapmaya çalıştıkları betimlenmektedir.

Örnekler:

3.1. Atasözleri

Kadın vardır vezir eder, kadın vardır rezil eder: kadın kocasını yüceltebileceği gibi, çok zor durumlara da düşürebilir.

Halayiktan kadın olmaz, gül ağacından odun: Her şeyin, kendisinden beklenen görevi yapabilecek nitelikler taşıması gerekir.

Avrat var, arpa unundan aş yapar; avrat var, buğday unundan keş yapar: Hünerli kadın her durumda iyi şey yapar; beceriksiz kadın ise iyi malzemeye sahip olsa bile bir şey beceremez.

Pekmezi küpten, kadını kökten al: yenilecek şeyin nasıl temiz bir kapta olması isteniyorsa, evlenilecek kadının da saygın ve soylu bir aileden olmasına dikkat edilmelidir.

Bir adamın karısı o adamın yarısıdır: Erkek kadınıyla daha güçlü olur.

Ana kızına taht kurar, kız bahtı kocadan arar: Ana baba, kızlarına ancak saltanatlı bir yaşayış sağlayabilirler. Onun mutluluğunu sağlayacak olan kocasıdır.

Erkek sel, kadın göl: Ev ekonomisinde kadının görevi çok önemlidir. Erkek sürekli para harcayan, kadınsa hep tasarruf yapandır.

Tarlayı düz al, kadını kız al: Tarla alacak kimse, düz yerden almalı; bayırdan, engebeli yerden almamalıdır. Evlenecek erkek de dul kadını değil, kızla evlenmelidir.

Avrat ev yapar, avrat ev yıkar: Kadın evin düzenini sağlayacağı gibi, evdeki düzeni de bozabilir.

Anasına bak kızını al, kenarına bak bezine al: annenin bazı huyları kızına geçer.

3.2. Deyimler

Kadın kadıncık: Evinin işini beğenilecek biçimde yapan, dikişini diken, temiz giyiniş kuşanmasını bilen ev hanımı.

Ev kadını: Dışarıda çalışmayı, ev işlerini başarıyla yapan kadın.

Hazır evin has kadını: Daha önce kurulmuş bir düzenin üzerine kurulup herhangi bir şey katmayan kadın.

Ana baba bir kardeşler: Aynı ana ve babadan olan.

Ana bir baba ayrı kardeşler: Anaları bir babaları ayrı kardeşler.

Anadan doğma: Doğuştan, çirliçiplak.

Anasının kızı: Huy, tutumu anasına benzeyen.

Anasının eğirdiği babasının doğurduğu: Geleneğe uygun yetişen.

4. Kadının Eş Olarak Erkeğe Olan Bağımlılığını Betimleyen Sözlere

Kimi atasözlerinde kadının eşi olmadan kendi başına ayakta kalamayacağı, varlıklı olmasının da bu anlamda kadına katkı sağlamayacağı vurgulanmaktadır.

Örnekler:

4.1. Atasözleri

Avradı eri saklar, peyniri deri: Her şey, durumuna uygun yöntemlerle korunur.

Kadının şamdanı altın olsa mumu dikecek erkektir: Kadın ne kadar zengin çeyizle gelirse gelsin, eksikleri erkek tamamlar ve evi geçindirir.

5. Kadın Olmanın Bazı Durumlarda Avantaj Sağladığını Belirten Söz

Günlük yaşamda karşılan sıkıntılarda birçok erkek bu sözü kullanmaktadır. Kadın olmanın aynı zaman şanslı olmayla da ilişkisi olduğu belirtilmektedir.

Örnek:

5.1. Atasözü

Talihim olsaydı anamdan kız doğardım: Yaşam koşullarının büyük ağırlığını erkekler taşır, kadın daha rahattır.

6. Kadının Anne Olarak Çocukları Tarafından Beğenilmemeyi Betimleyen Sözlere

Zaman zaman anne ile çocuk arasında çatışmalar yaşanabilmektedir. Bu, çocuğun anneye, annenin de çocuğa karşı olumsuz birtakım olumsuz davranışlar geliştirmesine neden olabilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer 2007, 13; Humphreys 2003, 32)

Birçok anne, besleyip büyüttüğü çocuğundan olumsuz eleştiriler alabilmektedir. Çocuklar, annesinin giyinişini, konuşmasını ve yaşadığı yeri beğenmemektedir. Bu beğenilmeme sözlere de yansımaktadır.

Örnekler:**6.1. Atasözleri**

Besledik büyüttük danayı, tanımaz oldu anayı: çocuğun büyütülmesi ve çocuğun nankörlük etmesi

Yaza çıkardık danayı, beğenmez oldu anayı: Çocuğun kendisini büyüten ailesini hor görmesi.

7. Kadın Kavramının Çeşitli Anlamalarda Kullanılışı

Kalıplaşmış sözler bir duygu ya da düşünceyi daha çabuk ve net bir şekilde aktarmak için kullanılmaktadır. Düşünceyi somutlaştırmak, karşıdaki kişiyi etkilemek açısından kalıplaşmış sözler etkin rol oynayabilmektedir.

Örnekler:**7.1. Deyimler**

Helalliğe almak: Bir kadını nikâhına almak.

Ana baba eline bakmak: Kendisinin kazancı olmadığından ana ve babanın vereceği para ile geçinir olmak.

Ana baba günü: Kimsenin kimseyi tanımayacağı kadar kalabalık, karışık, telaşlı durum.

Anadan doğmuşa dönmek: Hastalıktan, ağrı ve sızılardan kurtulmak.

Ana kuzusu: Sıkıntı ve güç işlere alışmamış genç.

Anası ağlamak: Çok sıkıntı çekmek.

Anasından doğduğuna pişman: Canından bezmiş.

Anasından doğduğuna pişman etmek: Bir kimseyi canından bezdirmek.

Anasından emdiği süt burnundan gelmek: Bir işi yaparken çok sıkıntı çekmek.

Anasını ağlatmak: Birine çok sıkıntı çektirmek.

Anasını bellemek: Birisine en büyük kötülüğü yapmak.

Anasını satayım: Önemi yok, ne olursa olsun.

Bu sözlerde kadın kavramının, kadını doğrudan nitelendirmediği fakat söz öbekleri içinde anlamı güçlendirmek için kullanıldığı görülmektedir. Sözlerde özellikle “ana” kavramı sıklıkla kullanılmıştır. İnsanın hayatında annenin rolünün önemini ortaya konması açısından da bu durum oldukça dikkat çekici bir nokta olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Atasözleri ve deyimler bir toplumun düşünce şemalarını ele veren söz öbekleridir. Bu sözler toplumun sosyolojik eğilimlerini içinde barındırmaktadır. Sosyolojik eğilimler, bireyin eğilimlerini ya da düşünce yapısını etkilemektedir. Birey gördüğü ve duyduklarıyla olay ve olguları yorumlamaktadır. Bireyin çevresinde duyduğu bir söz bazen tüm yaşamını etkileyebilmektedir. Bu bağlamda kalıplaşmış sözler bireyin algılama ve algılatılma biçimini olumlu ya da olumsuz açıdan değiştirebilmektedirler.

Atasözleri ve deyimler incelendiğinde, şu sonuca varmak mümkündür. Sözler, hüküm bildirmektedir. Atasözlerinin bu yönü bireyin neyi, nasıl düşünmesi gerektiği konusunda yönlendirmelerde bulunmaktadır. Bir nesneye ya da canlıya hangi açıdan bakılması gerektiği konusunda zihinsel bir baskı uygulamaktadır. Kadının hangi açılardan olumlu ya da olumsuz algılanması gerektiği sözlerde açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Kadın kavramı, atasözlerinde doğrudan kadını ilgilendiren nitelikleri yansıtırken, deyimlerde ise daha çok mecazî anlamı ile ön plana çıkmış, ikinci kelimenin anlamını pekiştirme ve ifade gücünü arttırmada kullanılmıştır. Kalıplaşmış sözlerde kadının, yaşamın her yerinde olduğu, bu nedenle kadında iyi nitelikler gibi bazı kötü niteliklerin de olabileceği vurgusu yapılmıştır. Bu sözlerden bir genellemeye gidilecek olursa sadece kadınlarda değil erkekler için de aynı niteliklerin olabileceği söylemek mümkündür. Burada önemli olan şudur ki kalıplaşmış sözlerin birer değiştirilmez hükümmüş gibi algılanmaması, bunun yerine kalıplaşmış sözlerin eleştirel düşünülerek değerlendirilmesi gerektiğidir. Söylenmiş her olumlu ya da olumsuz sözü tüm kadınlara genellemek yanlış ve haksızca olur. Bu nedenle

sözlerin birer kural ya da temel düşünce değil, yan düşünce olarak algılanarak yaşamda yer alması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ADLER Alfred, **Sorunlu Okul Çocuğu**, Çev. K.Şipal, Cem Yayınları, İstanbul, 2000.
- AKSAN Doğan, **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yayınları, Ankara 2003.
- AKSAN Doğan, **Türkçenin Söz Varlığı**, TDK Yayınları, Ankara, 1996.
- AKSOY Ömer Asım, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1988.
- AYKUT Musalla ve ÖZTÜRK Yusuf, “Erciyes Üniversitesinin Çeşitli Fakültelerinde Okuyan Öğrencilerin Sigara İçme Durumu ve Bunu Etkileyen Bazı Faktörler”, **Sağlık Dergisi**, 61(1), 1989, 60-70.
- BADİNTER E., **Anelik Sevgisi**, Çev. K.Çelik, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- BOZKURT Veysel, **Değişen Dünya’da Sosyoloji**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2006.
- BROOK G. L., **Words in Everyday Life**, The Macmillan Press Ltd., London, 1981.
- BROWN Tony N., SMİTH Emily E. Tanner and BROWN Chase L. Lesane, Investigating Whether and When Family Ethnic/Race Socialization Improves Academic Performance, **The Journal of Negro Education.**, 78(4), 2009, 385-404.
- CHİNOY Ely, **Society**, Published Second Edition, New York 1967.
- CÜCELOĞLU Doğan, **İnsan ve Davranışı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.
- ÇİL A. Ergenekon ve ÇELEBİ Necla, **Açıklamalı Atasözleri ve Deyimler**, Murat Ders Yayınları, İstanbul, 2000.
- DEMİRTAŞ Kamuran, **Annelerin Değerlendirmesine Göre Çocukların Özbakım Becerileri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişki**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2001
- EGEDE Canon Benji, “Selected Ika Proverb: Their Aesthetics and Contexts of Usage”, **Education**, 127 (4), 2007, 600-608.
- FORTİ Tova, “The Isha Zara in Proverbs 1-9: Allegory and Allegorization”, **Hebrew Studies**, 48, 2007, 89-100.
- FRIEDMAN Mike, “Proverb Preferences Across Cultures: Dialecticality or Poeticity”, **Psychonomic Bulletin&Review**, 13 (2), 2006, 353-359.
- GENÇTAN Engin, **İnsan Olmak**, Metis Yayınları, İstanbul 2004.
- HENRY David B., SCHOENY Michael E., DEPTULA Daneen P., and SLAVİCK John T., “Peer Selection and Socialization Effects on Adolescent Intercourse Without a Condom and Attitudes About the Costs of Sex”, **Child Development**, 78(3), 2007, 825 – 838.
- HOLLEY Kari A. and TAYLOR Baret J., “Undergraduate Student Socialization and Learning in an Online Professional Curriculum”, **Innov High Educ**, 33, 2008, 257-269.
- HOLLEY Karri A. & TAYLOR Barrett J., “Undergraduate Student Socialization and Learning in an Online Professional Curriculum”, **Innov High Educ.**, 33, 2009, 257–269
- HUMPHREYS T., **Aile: Terk Etmemiz Gereken Sevgili**, Çev. Tanju Anapa, Epsilon Yayınları, İstanbul, 2003.
- CLAUSAN J.A., **A Historical and Comporative View of Socialization Theory and Research, Socialization and Society**, Ed.: J.A. Clausen, Little Brown, Boston, 1968.
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem, **İnsan ve İnsanlar**, Evrim Basım, İstanbul, 1988.
- KIRAY Mübeccel B., **Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme**, Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1999.
- KÖKLÜGİLLER Ahmet, **Açıklamalı Atasözleri ve Özdeyişler**, Kaya Yayınları, İstanbul, 1983.
- LOVELACE Sherri and WHEELER Tiffany R., “Cultural Discontinuity Between Home and School Language Socialization Patterns”, **Implications for Teachers, Education** 127(2), 2005, 303-309.
- NİPPOLD Marilyn A., ALLEN Melisa M., and KİRSCH Dixon I., “Proverb Comprehension as a Function of Reading Proficiency in Preadolrscents”, **Language, Speech, and Hearing Service in Schools**, 32, 2000, 96-110.
- ÖZDEMİR Emin, **Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

-
- PALA İskender, **Ata Sözlüğü**, Servet Basım Yayınları, İstanbul, 1992.
PALA, İskender, **İki Dirhem Bir Çekirdek**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2005.
PARLATIR İsmail, **Atasözleri**, Yargı Yayınları, Ankara 2008.
ROHNER, R.P., Khaleque, A. and COURNOYER, D.E., “Introduction to Parental Acceptance-Rejection Theory”, **Methods Edidevce and Implications**, www.cspar.uconn.edu., 2007.
YAVUZER Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.
YÖRÜK Yaşar ve YÖRÜK Sevim, **Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü**, Serhat Yayınları, İstanbul 1996.
ZHANG Renjie, On Studies of Moral Socialization of Students: Progress and Perplexities, **Front. Educ China**, 3(3), 2008, 346–359